

Napsal Otokar Fischer

(E*forum, 02. 12. 2020)

Fischerovské bádání si dosud poměrně málo všímalo jeho systematického publicistického působení spočívajícího v komentování a recenzování odborné produkce, převážně německo- a českojazyčné. Desítky textů tohoto zaměření, svědčící o autorově snaze představit, zhodnotit a produktivně využít projevy soudobé filologické, literárněvědné (nejen germanistické) rozpravy dokládají přitom nikoli jen kvalitativní výši Fischerova odborného a veřejného angažmá, naznačují také – synekdochicky, obecněji – vysokou úroveň tehdejšího literárněkritického provozu. Ani v nedávno vydaném sborníku Otokar Fischer (1883–1938). Ein Prager Intellektueller zwischen Dichtung und Wissenschaft tak nebyly zohledněny jeho organizační působení a práce na poli bohemistickém, jež se součástí jeho již tak rozsáhlé pedagogické a vědecké činnosti staly zejména od druhé poloviny dvacátých let. Zohledňování českých kulturních a literárních souvislostí bylo ovšem jaksi mimoděk ve Fischerově kritické činnosti přítomné od počátku. Jeho zesílený zájem o problematiku bohemistickou a tak i germanobohemistickou (za jejíž záhyb lze vlastně považovat i část Fischerova překladatelství) snad souvisel se zvýrazněním Fischerovy institucionální pozice – v podobě jeho jmenování řádným profesorem německé literatury na pražské české filozofické fakultě.

*Relativně příznivé politické, hospodářské i kulturní okolnosti umožnily koncem dvacátých let načas realizovat tehdy i nyní těžko uvěřitelné vědecké a publikační podniky, na nichž se podíleli čeští i němečtí badatelé, germanisté, bohemisté, slavisté, historici, etnografové či překladatelé. Díky studiím *Klaase Hinricha Ehlerse* a *Martina Bernátka* jsme dnes dobře informováni o pozadí vzniku proslulého časopisu *Germanoslavica*, v nichž uveřejňovali své práce i vědci a vědkyně z celé (nikoliv pouze slovanské) Evropy, ale víme i o pozadí kulturněpoliticky zaměřeného periodika *Prager Rundschau* a nezanedbatelné profilaci *Pražského lingvistického kroužku* prostřednictvím jeho německy mluvících členů, na niž se podílel značnou měrou *Antonín S. Mágr*. Fischerova noticka k programovému spisu lipského slavisty *Reinholda Trautmanna*, jenž nedávno předtím rovněž působil v Praze na německé univerzitě, a jeho berlínského kolegy *Heinricha Felixe Schmida* (*Wesen und Aufgaben der deutschen Slavistik. Ein Programm. Slavisch-Baltische Quellen und Forschungen, Heft 1, Leipzig: H. Haessel, 1927*), otištěná v *Prager Presse* 29. 3. 1929, tyto aktivity předznamenala, stejně jako jeho česky publikovaný článek *Germanicoslavica* [sic!] otištěný v *Lidových novinách* 24. listopadu 1929 (též in výbor *Literární studie a stati I. Praha: FF UK, 2015, s. 568–570*). Fischer tu zdůvodnil jejich relevanci – a to nejen v nezpochybnitelné argumentaci kulturněpolitické – a načrtl i budoucí úkoly a plány. Ty byly ostatně patrné už z řady studií sborníku *Xenia Pragensia* (1929) k životnímu*

jubileu dvou průkopníků české germanobohemistiky Josefa Janka a Arnošta Krause, stejně jako v témže roce uveřejněném festšriftu Slavistische Studien Franz Spina zum sechzigsten Geburtstag von seinen Schülern, jenž shromáždil práce posluchačů prvního univerzitního profesora bohemistiky na pražské německé univerzitě.

Uděluje-li tedy Institut pro studium literatury (letos poprvé ve spolupráci s mnichovským Spolkem Adalberta Stiftera) Cenu Otokara Fischera za vynikající práce v oboru germanobohemistiky, připomíná tím i na první pohled méně efektivní, avšak důležitou – a celkový osobní profil příznačně doplňující – složku Fischerova působení, navíc složku v nejlepší slova smyslu aktivistickou: po přeložení a výkladu Fausta (1928) takto veřejně zdůvodňoval a hájil svou potřebu prozkoumat a přiblížit dílo „svého“ autora i prostřednictvím dalších jeho ctitelů a kritiků v českém prostředí. Stejně jako dříve v případě Nietzscheho, tak i v případě Goethově dosud nepozbyly Fischerovy práce o Čelakovského, Erbenově a Kollárově poměru k uctívanému německému autorovi z hlediska metodologického i meritorního platnosti. V dnešní době, metodologicky přesycené a mnohdy objevující již dávno objevené, je zkrátka radost sledovat napínavé Fischerovy textologické a interpretační výklady, které přesvědčivě, nehalasivě a vášnivě dokazují skryté interkulturní souvislosti mezi literaturami obou jazyků a aktualizují toto poselství i pro dnešek.

vp

Německá slavistika a česká germanistika

Při četbě programového spisku dvou německých slavistů Heinricha Felixe Schmida a Reinholda Trautmanna, tolikrát diskutovaného v *Prager Presse*, čeští germanisté možná narazili na celou řadu myšlenek, z nichž některé mohou působit laicky, mnohé se ale určitě váží k zásadním shodám či rozporům mezi dvěma filologickými „disciplínami na rozhraní“.

V jistém smyslu je třeba počítat jak německé slavisty, tak germanisty slovanského původu k zástupcům vědy, jež zprostředkovává a jež se pohybuje zároveň na rozhraní. Bez ohledu na to, jak pestře jsou definovány na jedné či druhé straně vědecké cíle, musíme instinktivně vyzdvihnout jistou analogii: ta spočívá v dojmu, jako by byl badatelův rodný jazyk stejně jako prostředí striktně oddělen od objektu jeho výzkumu, takže se snad domnívá, že je povolán zabývat se objektem, který je mu do jisté míry cizí. Proto je třeba nejprve vysvětlit jisté zábrany na obou stranách: německý slavista, stejně jako germanista negermánského původu, zřejmě budou vnímat jistou překážku stojící mezi nimi samotnými a jejich obory, překážku, která jim znemožňuje zcela splynout se svou pedagogickou a vědeckou, se zanícením vykonávanou činností, jak se to stává učencům, kteří se cítí být s předmětem svého výzkumu národnostně srostlí a které můžeme najít tam v houfu napodobitelů Jacoba Grimma, zde opět v zástupu obdivovatelů Josefa Jungmanna. Toto emoční manko ovšem vynahrazuje výhoda, již bychom neměli přehlížet: vědecký odstup, chlad a objektivita. Není nutné zmiňovat, že

ti, kdo posuzují sousední jazyk a literaturu stojíce na hranicích své vlasti, jsou uchráněni před případnými výtkami autochtonně národnostního vidění věci a díky odlišné výchově a odlišným tradicím nabytým v dětství a mládí mají schopnost, ba povinnost obohacovat své studium o nové, plodné perspektivy. Často zmiňovaný princip „oboustranného obohacení“ přináší díky pěstování německé slavistiky a slovanské germanistiky mnohé konkrétní plody.

„Podstatu a úkoly“ německé slavistiky definují Schmid a Trautmann jasně a s přísliby do budoucna – česká germanistika na podobný program stále čeká; pokusy o něj sice tu a tam zaznamenáme, v následujících dnech se kupříkladu očekává přednáška brněnského literárního historika Jana Krejčího právě na toto téma, Krejčí by tak mohl otevřít prospěšnou diskuzi. Aniž bychom se chtěli předem zabývat meritem věci, budiž zde – opět s ohledem na německou slavistiku – nastíněn charakteristický příznak, jímž se výše zmíněné posuzované disciplíny zásadně odlišují.

Je spravedlivé a historicky přesné při konfrontaci přiznat německé slavistice převahu nad slovanskou germanistikou. Nejen že to byli němečtí učenci, kdo stál u kolébky slovanské vědy, ale tato tradice pokračuje i dnes, jak nám prozradí už letmý pohled na časopisecké organizace a na knižní produkci – i dnes je to německý jazyk a německá odborná literatura, které poskytují jednotlivým slovanským národům případnou možnost společné komunikace, ani dnes si nelze slavistické projekty představit bez vědců z Německa. Slovanská germanistika oproti tomu představuje – přinejmenším dosud – nejen hraniční oblast, nýbrž se z perspektivy germanistického centra podobá něčemu jako zajímavému vzdálenému okrsku. Není jasné, jestli se tyto poměry v dohledné době změní, v první řadě to souvisí s péčí o germanistická témata v Rusku coby největším slovanském kulturním centru. Že se budou kvůli germanistikám menších slovanských národů vědci v Německu zabývat jejich jazyky, přirozeně nelze očekávat.

Pokud ale otevřeme jazykovou otázku, ve vědecké oblasti tolik bolestivou pro každý malý národ, můžeme si teď, oproti straně s údaji o ztrátách, zapsat na protější straně potěšitelnou položku. Zatímco se zdá, že německy provozovaná slavistika – i v důsledku jiných zvyklostí německé vědy – bývá omezená toliko na odborné záležitosti, a proto stojí trochu stranou všeobecného německého kulturního dění, lze u nás i vědecky specializované obory, přesněji řečeno českou germanistiku, včlenit do hlavního směřování při utváření národního ideového bohatství a dělby práce. Každopádně je třeba zmínit skutečnost, že vlastně téměř všichni germanisté u nás (o anglistech, romanistech atd. bychom mohli tvrdit totéž) se vedle své vědecké činnosti snaží vyvíjet aktivity související s jejich vlastním národním jazykem a literaturou, zabývají se vědeckými organizacemi svého domovského prostředí a věnují se dalším otázkám českého kulturního života. Že by zástupce české germanistiky zcela přešel na stranu bohemistickou, je sice naprosto výjimečné, přesto se na takovém výjimečném případě ukazuje typicky, co s takřka neodvratnou přitažlivostí i další kolegy takového „přeběhlíka“ nutí stále znovu se zabývat problémy vlastního rodného jazyka a v čem zřejmě spočívá zásadní rozdílnost v samé podstatě

německé slavistiky a české germanistiky.

Překlad Lukáš Motyčka

www.ipsl.cz